

kterih rečeh gnjile. Reformatorji sveta kričijo: „Dajte nam dobrih mater, svet bo ves drugačen“. Možki se pa ženskam na vso moč prilizujejo, vklanjajo, jih hvalijo in slavé. Kaj mislite, da bodo tako razvajene ženske dobre matere? domača hiša, nevbogljivi otroci se jim ne bodo prilizovali, kaj pa potem! — Le psovajte in zaničujte ženski spol; le očitajte mu, da družega ne zna, kakor lepotičiti in lišpati pa denarje zapravljati, kdo pa je tega naj bolj kriv?

Ponižnost je pred svetom nespamet in je ljudem v zaničevanje in zasmeh; ošabnost, prevzetnost in visoki duh je prebrisana glava. Pokorsčina do kersčanske cerkve in njenih naprav je sužnost samega sebe, le bedaki se temu podveržejo. Tedaj tista glasovita izobraženost in omika sedanjega sveta ni družega, kakor napuh; človek naj popolniša, pa tudi naj ubožnejša stvar božja na zemlji, noče spoznati, da brez Boga ni nič, da vse dobro pride od Očeta, da ima od njega vsega se bati, pa tudi vsega pričakovati. Ošabnost in napuh rodi tedaj nejevero, iz ktere izvira toliko zlegov za sedanji človeški rod; ljudje tega sveta pa iščejo slave, neumerljive (?) slave, in kdor se ne zloga s temi načeli, ni za ta svet. Takošne zglede imamo vsaki dan pred seboj; lansko leto sta bila v Prusiji dva brata plemiča, vojaška častnika, iz službe izpusčena, ker od slave nista tako mislila, kakor drugi ljudje.

Obrazi iz odgojilne povestnice pri paganih.

Konfucij. — Kitajsko.

Od živahnih, veselih Grekov stopimo med ljudstvo, katero samo sebe šteje za edino omikani narod, vse druge pa imenuje barbare — na Kitajsko; poglejmo ondašnjo izrejo mladine in slavnega moža, učenika tega ljudstva!

Konfucij je bil rojen za vlado kitajskega cesarja Ling-Wang-a v kraljestvu Lu l. 551 pred Kristusom. Sin visokega deržavnega vradnika je bil zgodaj nenavadno resnoben in ukaželjen. V svojem 15. letu se je začel učiti višjih ved, in pozneje se je posebno rad vkvarjal z odgojevanjem mladine. Sam od sebe je rekel, da je v 50. letu razumel večne postave, iz-

virajoče iz nebes in da v 70. letu serce mu ni več nasprotovalo tej postavi. Svoje učence je vverstil v štiri razrede: učenci prvega razreda naj bi premišljevali in skrbeli za čednost; drugi naj bi sodili in vadili se govorništva; tretji naj bi spoznali državno osnovo in vlado; četerti naj bi se nrave teoretično učili in praktično vadili; bil je tedaj ta razred le višja stopnja od prvega razreda. „Moja naj večja zasluga“, rekel je modri, „je ta, da se sam z veseljem prizadevam za modrost in tudi druge nevtrudljivo v nji podučujem“. Z izobraženjem mladine se je posebno zato vkvarjal, ker je videl, da to je pglavitni pripomoček, da se človečanstvo zopet privodi do izvirne nedolžnosti, katero je iz nebes prejelo, pa zopet zgubilo.

Modri Konfucij je zložil veliko kratkih izrekov, v katerih posebno priporoča zmernost in treznost pri vživanji telesnih dobrot. Družina je podlaga vseh razmer na Kitajskem; odgojevanje se je moglo tudi iz tega izpeljevati, in samo po sebi se razumé, da je Konfucij, kakor vsi modrijani v deželi, gledal posebno na družino. Ljudstvo, vse ljudstvo naj bi bila velika družina, na njenem čelu pa cesar, kakor oče. „Če so zadeve domače hiše dobro vravnane, državne so tudi“, pravi Konfucij, „in kdor starše spoštuje, bo tudi kralja častil; podložne bo pa kralj imel za svoje otroke“.

Pokorsčina, neomejena pokorsčina je bila prva čednost v družini. Vradnik je mogel kaznovati sina, kakor hitro ga je oče zatožil, ne da bi bil dokazov iskal, ker sklepali so, da je vsak sin kazni vreden, s katerim oče ni zadovoljen. Strašna je bila kazen tega, ki je starše umoril. Cesar sam je sodil, vsi vradniki v okraji so bili odstavljani, ker le pod slabo vlado se more zgoditi takošna gnjusoba; krivega pa so na kosce stergali in hišo in vse, kar je imel, pokončali. Če pa oče deteta umori, zavoljo tega ni kaznovan. Ubogi starši svoje otroke v vodo pomečejo ali na cesto devajo. Jezuiti so bôjè v treh letih 9700 takih otrok rešili in kersčansko izrejevali.

Ker je na Kitajskem otročja ljubezen in pokorsčina podlaga vseh čednost pri državljanih, pisali so tam neznano veliko od vzrevanja. Tudi naj imenitnejšemu je otročja pokorsčina v dolžnost, in knez je še le potem popolnoma, ako je v tej reči drugim za zgled. Pregreškov zoper otročjo ljubezen ne izgovarjajo nikakoršne okolisčine. Tseng, učenec Konfucijev,

pravi: „Veselite se, če vas oče in mati ljubijo; če vas pa sovražijo, varujte se, da jih ne bote užalili“. V nekih drugih bukvah se bere: „Sin naj zgodaj vstaja, naj se umije, da umit stopi pred svojega očeta, naj gre pohlevno v njegovo sobo, praša po njegovem zdravju, naj mu podaja vode, ter mu ljubeznjivo streže.

Mnogoženstvo je bilo po postavah pripisčeno; družina in njena odgoja je bila zavoljo tega obtežena; ker pa je bila prva žena tudi po časti prva, in so jo vsi otroci za svojo mater imeli in spoštovali, je to odgojevanje nekoliko zljajševalo.

Sploh pa na Kitajskem ženski spol malo čislajo, tedaj tudi malo skerbé za njegovo odgojevanje. Od 10. leta naj bodo dekleta le domá, in naj z doma ne hodijo. Naj se izrejšajo, da bodo po vnanje prijetne, prijazne v obnašuji in zgovorne; v 20. letu naj se pa omožé. Otroci so Kitajcu velik blagoslov iz nebes. Ako se je dekle rodilo v hiši, obešajo vreteno in prejo na vrata; ako pa je novorojenec deček, kinča lok in pšice hišne podboje.

V bukvah „Šiking“ je nad 300 pesem, ktere so namenjene mladosti, in imajo naj boljšo národno poezijo. Petje in godbo Kitajci zeló čislajo in mladino s tem izobražujejo, dasiravno niso bili v teh rečeh nikdar izverstni.

Zanimiva knjiga v odgojevanji z imenom „domači zaklad“ ima v 100 členih prav obširni šolski red, iz kterega nekaj posnamemo: Po tem šolskem redu se začne nauk, ko se zdani; od začetka se spominjajo učenci svetega Konfucija in svojega učenika, ter ga spoštljivo pozdravljajo. Učenika zeló spoštujejo; prvi je za starši in za starim očetom. Kitajski pregovor pravi: „Kojega si enkrat spoznal za svojega učenika, tega spoštuj, dokler živiš, kakor svojega očeta! Če je v šoli mnogo otrok, naj se otroci po razredih domu spusčajo, mlajši in oddaljeni naj poprej. Domu prišedši naj pozdravljajo bogove, preddede, starše in rodovino. Ako srečajo tujca, naj se mu spoštljivo priklonijo. V šoli naj vsaki deček spodobno sedi, neg naj ne devlje križem. Po poti naj gre spodobno in mirno. Ako sreča prednika ali starejšega sorodovince, naj glavo priklone, roke križem na persi dene in se globoko pokloni. Ako je vprašan, naj odgovarja pohlevno, in naj gre potem svojo pot. V šoli sedé vsi po starosti, in ako pride v šolo kak ptujec,

naj vstanejo. Svoje bukve naj imajo čedne, in pri branji naj se varujejo raztresenosti in brezmišelnosti.

Lepopisje je pri Kitajcih težka umetnija, ki se tudi visoko čišla; vsaki šolski red ima v tej reči tako obširne vodila, da še niso pozabili svariti umazanih perstov. Le bukve in orodja za podučevanje naj bolj potrebne, so jemali seboj v šolo, nikdar pa družih knjig; vsake bukve le za zabavo namenjene so resnobni učenosti v napotje, in mladost naj se jih ogiba, kakor nepotrebnega denarja in igrač. Kteri se hočejo učiti resne učenosti, naj se nikar ne vkvarjajo s pesništvom, ker iz tega pride, da se učenje zanemarja. Tudi igre za dobiček se ne smejo privoliti mladosti, ker izbujajo strasti in vzrokujejo marsikaj hudega. Zanikerni učenci naj se priganjajo k pridnosti tudi s kaznijo. Če ne pomaga resno opominovanje, naj klečé naj poprej pred svojo klopjo, potem pred durmi, poslednjič naj se telesno kaznujejo, nikdar pa precej po jedi.

Tudi od učencikov so veliko zahtevali. Ni dosti, da so le modri, temuč morajo zvesti biti svojemu poklicu; naj se pečajo le z rečmi njihovega stanú; nikar pa naj ne delajo opravičnih pisem; naj nikar ne mešetarijo in naj zdravil ne pripravljajo. —

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XIII.

U. V vsem svojem djanji. — Kako se ves sklanja in kako se razloči ves pa cel, od tega sva se že menila (vid. I, 26. II, 9.). — Posebno oblast ima svoj v slovenskem jeziku, da morebiti v nobenem drugem ne tolike. Ali mu je niso slovníčarji nekoliko preveč priklonili?

T. Res stara je pravda zastran se in svoj, že iz Maksimove dobe (1512 — 1556); in kakor je nekdanj Maksim o staroslovensčini ruskim kazateljem rekal kazitelji, tako je očital še Metelko o novoslovensčini slovenskim pisateljem: »In mehreren krainischen Büchern stehen beynahe immer die Possessiva *moj, tvoj, naš, vaš für svoj*, weil sich die Uebersetzer allmählich an die Syntax derjenigen Sprachen, aus denen sie übersetzten, gewöhnten. Vater unser bethet man gewöhnlich: kakor tudi mi odpuscamo našim dolžnikom, für svojim, wie auch wir vergeben unsern Schuldner» (pag. 227).